

EIROPAS PARLAMENTS: STRUKTŪRA UN DARBĪBA

Eiropas Parlamenta organizatorisko struktūru un darbības kārtību nosaka tā Reglaments. Parlamenta darbu vada tā politiskās struktūras, komitejas, delegācijas un politiskās grupas.

JURIDISKAIS PAMATS

- Līguma par Eiropas Savienību (LES) 14. pants un Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 223., 224., 226., 229., 231. un 232. pants;
- [Eiropas Parlamenta Reglaments](#).

SASTĀVS UN SADALĪJUMS

Vispārīgie noteikumi par Eiropas Parlamenta sastāvu ir izklāstīti Līguma par Eiropas Savienību 14. panta 2. punktā, kurā noteikts, ka Eiropadome pēc Parlamenta iniciatīvas un ar tā piekrišanu vienprātīgi pieņem lēmumu par sastāva noteikšanu. Tajā arī norādīts, ka Parlamentu veido ne vairāk kā 751 ES pilsoņu pārstāvis (750 deputāti un priekšsēdētājs). Turklāt pilsoņu pārstāvība ir līdzsvaroti proporcionāla, ar minimālo sliekšni seši Parlamenta locekļi dalībvalstij. Nevienai dalībvalstij nevar būt vairāk par 96 vietām.

Līdzsvarotās proporcionalitātes jēdziens nozīmē to, ka, lai gan kopējo vietu skaitu piešķir, pamatojoties uz dalībvalstu iedzīvotāju skaitu, dalībvalstis ar lielāku iedzīvotāju skaitu piekrīt mazākai pārstāvībai, lai dalībvalstīm ar mazāku iedzīvotāju skaitu pārstāvība būtu lielāka: jo lielāka ir valsts, jo mazāks tās deputātu vietu skaits attiecībā pret iedzīvotāju skaitu. Šis princips ir sīkāk precizēts vairākos turpmākos Eiropadomes lēmumos, kas pieņemti saskaņā ar LES 14. panta 2. punktu kopš Lisabonas līguma stāšanās spēkā.

Nākamās Eiropas vēlēšanas notiks 2024. gada 6.–9. jūnijā. Pēc Parlamenta 2023. gada 15. jūnija normatīvās rezolūcijas par Eiropas Parlamenta sastāvu Eiropadome 2023. gada 22. septembrī pieņēma lēmumu par Parlamenta sastāvu, palielinot kopējo vietu skaitu Parlamentā no 705 līdz 720 vietām. No katras dalībvalsts tiks ievēlēts šāds Eiropas Parlamenta deputātu skaits:

Austrija	20
Beļģija	22
Bulgārija	17
Čehija	21

Dānija	15
Francija	81
Grieķija	21
Horvātija	12
Igaunija	7
Irija	14
Itālija	76
Kipra	6
Latvija	9
Lietuva	11
Luksemburga	6
Malta	6
Nīderlande	31
Polija	53
Portugāle	21
Rumānija	33
Slovākija	15
Slovēnija	9
Somija	15
Spānija	61
Ungārija	21
Vācija	96
Zviedrija	21

Pēc katrām vēlēšanām Eiropas Parlamentam jāsanāk kopā, neprasot sasaukšanu, pirmajā otrdienā pēc tam, kad apritējis viens mēnesis pēc vēlēšanām ([1976. gada 20. septembra Akts](#)). Saskaņā ar LESD 229. panta 1. punktu Eiropas Parlamentam arī bez īpaša paziņojuma jāsanāk ik marta otrajā otrdienā.

ORGANIZĀCIJA

A. Priekšsēdētājs

Saskaņā ar Reglamentu Parlamenta priekšsēdētāju ievēlē no Parlamenta deputātu vidus uz atjaunojamu divarpus gadu pilnvaru termiņu (19. pants). Priekšsēdētājs pārstāv Parlamentu ārējās attiecībās un attiecībās ar citām ES iestādēm. Priekšsēdētājs pārrauga debates plenārsēdēs un nodrošina Parlamenta Reglamenta ievērošanu. Katras Eiropadomes sanāksmes sākumā Eiropas Parlamenta priekšsēdētājs izklāsta Parlamenta nostāju un savu viedokli par darba kārtības punktiem un citiem jautājumiem. Pēc ES budžeta pieņemšanas Parlamentā priekšsēdētājs to paraksta, un tad budžets stājas spēkā. Eiropas Parlamenta un Eiropas Savienības Padomes priekšsēdētāji paraksta visus leģislatīvos aktus, kas ir pieņemti saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru. Priekšsēdētāju var aizvietot viens no 14 priekšsēdētāja vietniekiem (23. pants).

B. Plenārsesija

Plenārsesija ir Eiropas Parlaments *sensu stricto*, un tās sēdes vada priekšsēdētājs. Parlaments uz plenārsesiju Strasbūrā sanāk katru mēnesi (izņemot augustā), un sesija ilgst četras dienas – no pirmdienas līdz ceturtdienai. Papildu sesijas rīko Briselē. Sesijas sīkāk iedala ikdienas sēdēs (153. pants). Deputātiem vietas plenārsēžu zālē piešķir pēc viņu politiskās piederības, no kreisās puses uz labo, vienojoties ar grupu priekšsēdētājiem. Priekšsēdētājs atklāj sēdi, nereti izsakot kādu pagodinājumu vai sakot runu par svarīgu tematu. Priekšsēdētājam palīdz 14 priekšsēdētāja vietnieki, kuri var pārņemt sēdes vadību. Sēdēs piedalās Komisijas un Eiropas Savienības Padomes pārstāvji, lai atvieglotu sadarbību starp iestādēm lēmumu pieņemšanas procesā. Ja Parlaments to pieprasa, abu iestāžu pārstāvjus var arī aicināt sniegt paziņojumus vai pārskatu par savu darbību.

C. Politiskās struktūras

Parlamenta politiskās struktūras ir Prezidijs (24. pants – veido priekšsēdētājs un 14 priekšsēdētāja vietnieki), Priekšsēdētāju konference (26. pants – veido priekšsēdētājs un politisko grupu priekšsēdētāji), pieci kvestori (28. pants – tie atbild par deputātu administratīvajām un finanšu lietām), Komiteju priekšsēdētāju konference (29. pants) un delegāciju priekšsēdētāju konference (30. pants). Parlamenta priekšsēdētāja, priekšsēdētāja vietnieku un kvestoru, kā arī komiteju un delegāciju priekšsēdētāju amata pilnvaru laiks ir divarpus gadi (19. pants).

D. Komitejas un delegācijas

Deputāti strādā 20 komitejās, divās apakškomitejās un 39 delegācijās (parlamentu sadarbības delegācijās, delegācijās apvienotajās parlamentārajās komitejās, parlamentārās sadarbības komitejās un daudzpusējo parlamentāro asambleju delegācijās)^[1]. Parlaments arī nosūta delegāciju dalībai Apvienotajā parlamentārajā asamblejā, kas izveidota saskaņā ar nolīgumu starp Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna valstīm un Eiropas Savienību^[2]. Parlaments var izveidot arī īpašās komitejas (207. pants) vai izmeklēšanas komitejas (LESD 226. pants un Reglamenta 208. pants).

Saskaņā ar Reglamenta 213. pantu ikviena komiteja vai delegācija ievēlē savu biroju, ko veido priekšsēdētājs un līdz četriem priekšsēdētāja vietniekiem.

E. Politiskās grupas

Deputāti apvienojas nevis pēc to pārstāvētās valsts, bet starptautiskās grupās – atbilstoši savai politiskajai pārliecībai. Reglaments nosaka, ka politiskajā grupā jābūt deputātiem, kuri ievēlēti vismaz vienā ceturtdaļā dalībvalstu, un minimālais deputātu skaits, lai izveidotu politisko grupu, ir 23 deputāti (33. pants). Politiskās grupas rīko regulāras sanāksmes nedēļā pirms plenārsesijas un arī plenārsesijas nedēļā, grupas rīko arī seminārus, lai noteiktu savas darbības svarīgākos principus. Vairākas politiskās grupas atbilst pārnacionālām politiskajām partijām, kas darbojas ES līmenī.

[1]Deputātu skaits katrā komitejā noteikts [Eiropas Parlamenta 2020. gada 15. janvāra lēmuma par pastāvīgo komiteju skaitlisko sastāvu](#) (OV C 270, 7.7.2021., 117. lpp.) 1. punktā.

[2]Sk. [2010. gada 22. jūnijā Vagadugu pārskatītā Kotonū nolīguma 17. pantu](#).

F. Eiropas politiskās partijas un fondi

Parlaments sekmē Eiropas politisko partiju un fondu turpmākai attīstībai labvēlīgu vidi, tostarp pieņemot arī pamata tiesību aktus. LESD 224. pants nodrošina juridisko pamatu, lai saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru varētu pieņemt noteikumus par Eiropas līmeņa politiskajām partijām un par to finansēšanu. 2003. gadā tika izveidota Eiropas politisko partiju finansēšanas sistēma, kas ļāva veidot politiskos fondus ES līmenī^[3]. Reaģējot uz zināmām jaunprātīgām darbībām, šie noteikumi nesen tika grozīti ar 2018. gada 3. maija [Regulu \(ES, Euratom\) 2018/673](#), lai stiprinātu Eiropas politisko partiju Eiropas dimensiju, nodrošinātu līdzekļu taisnīgāku sadali un uzlabotu izpildi.

Pašlaik pastāv šādas Eiropas politiskās partijas: Eiropas Tautas partija, Eiropas Sociālistu partija, Eiropas Liberāļu un demokrātu apvienība, Eiropas Zaļo partija, Eiropas Konservatīvo un reformistu partija, Eiropas Kreiso spēku partija, Identitātes un demokrātijas partija, Eiropas Demokrātu partija, Eiropas Brīvā apvienība un Eiropas kristiešu politiskā kustība. Pārnacionālās partijas cieši sadarbojas ar attiecīgajām Eiropas Parlamenta politiskajām grupām.

Daži no nozīmīgākajiem Eiropas politiskajiem fondiem ir: Vilfrīda Martensa Eiropas studiju centrs, Eiropas Progresīvo pētījumu fonds, Eiropas Liberālais forums, Eiropas Zaļais fonds, Eiropas Demokrātu institūts, *Transform Europe* un Jaunais virziens – Eiropas Reformu fonds.

2012. gada 22. novembrī Parlaments pieņēma [rezolūciju](#), kurā mudināja Eiropas politiskās partijas nominēt kandidātus Komisijas priekšsēdētāja amatam, tādējādi nostiprinot gan Parlamenta, gan Komisijas politisko leģitimitāti. Šāda kārtība tika īstenota pirms 2014. gada vēlēšanām, kad vadošos kandidātus izvirzīja pirmo reizi. Pēc šīm vēlēšanām viens no vadošajiem kandidātiem Žans Klods Junkers 2014. gada 22. oktobrī arī tika ievēlēts par Komisijas priekšsēdētāju. Parlaments [2018. gada 7. februāra lēmumā](#) par pamatnolīguma par Parlamenta un Komisijas attiecībām pārskatīšanu norādīja, ka ir gatavs noraidīt jebkuru Eiropas Komisijas priekšsēdētāja amata kandidātu, kurš pirms 2019. gada Eiropas vēlēšanām nebūs izvirzīts kā kādas Eiropas politiskās partijas vadošais kandidāts (*Spitzenkandidat*). Kaut arī saistībā ar 2019. gada vēlēšanām notika atteikšanās no šīs kārtības, tiek atzīts, ka vadošo kandidātu process rada plašāku platformu diskusijām starp kandidātiem, palielinot gan pārredzamību, gan Komisijas priekšsēdētāja lomas politisko leģitimitāti un veicinot ES pilsoņu iesaistīšanos un informētību šajā procesā. 2022. gada 3. maijā Parlaments pieņēma [nostāju](#) pirmajā lasījumā par vēlēšanu likuma reformu, kurā norādīja, ka vadošo kandidātu procesu varētu formalizēt ar politisku vienošanos starp Eiropas politiskajām struktūrām un ar leģitīmu nolīgumu starp Parlamentu un Eiropadomi. Tajā Eiropas politiskās partijas, Eiropas vēlēšanu apvienības un Eiropas vēlēšanu organizācijas arī aicinātas izvirzīt savus kandidātus Komisijas priekšsēdētāja amatam vismaz 12 nedēļas pirms vēlēšanu dienas un norādīts, ka attiecīgajā Savienības mēroga vēlēšanu apgabala sarakstā šie kandidāti būtu iekļaujami ar pirmo kārtas numuru.

[3] [Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 22. oktobra Regula \(ES, Euratom\) Nr. 1141/2014 par Eiropas politisko partiju un Eiropas politisko fondu statusu un finansēšanu \(OV L 317, 4.11.2014., 1. lpp.\)](#).

2018. gada paziņojumā par [institucionālajiem risinājumiem Eiropas Savienības darba efektivitātes uzlabošanai](#) Komisija izvirzīja ideju par pārnacionāliem sarakstiem kā soli ceļā uz ES iestāžu leģitimitātes uzlabošanu iedzīvotāju redzējumā: Eiropas mēroga vēlēšanu apgabala izveide varētu stiprināt vēlēšanu Eiropas dimensiju, jo tas dotu pilsoņiem iespēju veidot saikni ar kandidātiem visā Eiropā. Tomēr Parlaments uzskatīja, ka vēl nav īsti laikā izveidot transnacionālu vēlēšanu apgabalu 2019. gada Eiropas vēlēšanām, taču pauda gatavību turpināt diskusijas par šo jautājumu. Iepriekš minētajā [nostājā](#) par vēlēšanu likuma reformu Parlaments ierosināja ieviest Savienības mēroga vēlēšanu apgabala sarakstos saistošu ģeogrāfisko pārstāvību un mudināja Eiropas politiskās partijas, Eiropas vēlēšanu apvienības un citas Eiropas vēlēšanu struktūras iecelt Savienības mēroga sarakstos kandidātus no visām dalībvalstīm. Šīs vēlēšanu reformas ietvaros papildus pašreizējām 705 deputātu vietām vajadzētu izveidot vēl 28 vietas no ES mēroga vēlēšanu apgabala ievēlējamiem deputātiem, pilnībā ievērojot ģeogrāfisko un dzimumu līdzsvaru.

G. Parlamenta ģenerāļsekretariāts

Eiropas Parlamenta ģenerāļsekretariātu vada [ģenerāļsekretārs](#), kuru ieceļ Prezidijs (234. pants). Prezidijs arī nosaka ģenerāļsekretariāta struktūru un uzbūvi: to pašlaik veido 12 ģenerāldirektorāti un Juridiskais dienests. Ģenerāļsekretariāta uzdevums ir koordinēt Parlamenta likumdošanas darbu un organizēt plenārsēžu un sanāksmju darbu. Turklāt tas nodrošina tehnisko, juridisko un speciālistu palīdzību parlamenta struktūrvienībām un Parlamenta deputātiem to pilnvaru īstenošanā. Ģenerāļsekretariāts nodrošina visu sanāksmju mutisko tulkošanu un visu oficiālo dokumentu rakstisko tulkošanu.

DARBĪBA

Līgumi nosaka, ka Parlaments organizē savu darbību neatkarīgi. Ar deputātu vairākuma lēmumu tas pieņem savu Reglamentu (LESD 232. pants). Ja vien Līgumi neparedz citādu procedūru, Eiropas Parlaments pieņem lēmumu ar nodoto balsu vairākumu (LESD 231. pants). Parlaments nosaka plenārsesiju darba kārtību, galvenokārt iekļaujot tajā komiteju sagatavoto ziņojumu apstiprināšanu, jautājumus Komisijai un Eiropas Savienības Padomei, tematiskas un steidzamas debates un prezidentūras paziņojumus. Komiteju sanāksmes un plenārsēdes ir atklātas, un tās tiek straumētas tiešsaistē.

ATRAŠANĀS VIETA UN DARBA VIETAS

Kopš 1981. gada 7. jūlija Parlaments ir pieņēmis vairākas rezolūcijas par tā atrašanās vietu, aicinot dalībvalstu valdības pildīt līgumos noteiktās saistības un nodrošināt iestādēm vienotu atrašanās vietu. Tā kā valstu valdības to ilgu laiku nespēj izdarīt, Parlaments pieņēma virkni lēmumu par savu darba organizāciju un darba vietām (Luksemburga, Strasbūra un Brisele). Edinburgas Eiropadomes laikā 1992. gada 11. un 12. decembrī dalībvalstu valdības panāca vienošanos par iestāžu atrašanās vietu, saskaņā ar kuru:

- Parlamenta mītnes vieta ir Strasbūra, kur jāriko 12 ikmēneša plenārsesijas, tostarp sesija, kurā pieņem lēmumu par ES ikgadējo budžetu;

- papildu plenārsesijas jārīko Briselē;
- Parlamenta komiteju sanāksmes jārīko Briselē;
- Parlamenta ģenerālsekretariātam un palīgdienestiem jāturpina darbs Luksemburgā.

Parlaments kritizēja šo lēmumu. Tomēr Eiropas Savienības Tiesa (1997. gada 1. oktobra spriedums C-345/95) apstiprināja, ka šajā lēmumā Parlamenta mītnes vieta ir noteikta atbilstoši LESD 341. pantam. Šā lēmuma būtība iekļauta Amsterdamas līgumā, Līgumiem pievienotā protokolā.

Kaut arī Parlaments kritizēja šos lēmumus, tā pienākums ir pēc Priekšsēdētāju konferences priekšlikuma izstrādāt ikgadējo plenārsesiju grafiku. Parasti Parlamentam ik gadu ir 12 četru dienu plenārsesijas Strasbūrā un sešas divu dienu plenārsesijas Briselē. Deputāti nākuši klajā ar vairākām ierosmēm, lai mazinātu nepieciešamību doties uz Strasbūru. Piemēram, 2012. gadam tika pieņemts tāds kalendārs, kurš paredzēja divas divu dienu plenārsesijas rīkot vienā un tajā pašā kalendārajā nedēļā oktobrī, tādējādi samazinot kopējo sanāksmju laiku Strasbūrā par četrām dienām. Tomēr pēc Francijas iesniegtās sūdzības Eiropas Savienības Tiesa nosprieda (Lieta C-237/11), ka ir nepieciešamas divas pilna apjoma sesijas, lai nodrošinātu atbilstību pieņemtajiem lēmumiem.

Saskaņā ar LESD 229. pantu Eiropas Parlaments var sanākt ārkārtas sesijās pēc tā deputātu vairākuma lūguma, kā arī pēc Eiropas Savienības Padomes vai pēc Komisijas lūguma. 2006. gada 18. decembrī Parlaments pirmo reizi sarīkoja papildu plenārsēdi Briselē, kas notika tieši pēc 2006. gada 14. un 15. decembra Eiropadomes tikšanās. Kopš tā laika kārtība šādas sēdes rīkot tieši pēc Eiropadomes sanāksmēm ir nostiprinājusies.

Covid-19 pandēmijas dēļ Parlaments ir arī ieviesis pasākumus, kas ļauj deputātiem piedalīties plenārsēdēs attālināti un izmantot attālinātas balsošanas procedūras.

PARLAMENTA DEPUTĀTU DALĪJUMS PA GRUPĀM UN DALĪBVALSTĪM

Tabula ar datiem par politiskajām grupām un to sastāvu ir atrodamā Parlamenta tīmekļa vietnes [īpašā sadaļā](#).

Eeva Pavy
10/2023

